

**N:o 35.**

Ank. till Riksd. Kansli d. 14 April 1869, kl. 2 e. m

*Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4, med anledning af Herr Jöns Olssons i Nordana motion (N:o 24), om underdånig framställning till Kongl. Maj:t, att arrendatorerne af Upsala och Lunds akademihemman måtte till dessa hemman tillförsäkras optionsrätt, i likhet med hvad för domkyrkohegman är stadgadt.*

Med förmälan att universitetens hegman numera bortarrenderas på tjugo år har motionären anført, bland annat, att det berodde på Konsistorii afgörande att af- och tillsätta åboer å akademihemmanen vid arrendetidens slut, utan afseende på huru arrendatorn häfdat och skött egendomen; att en sådan osäkerhet i besittningsrätten, då en arrendator icke hade ringaste garanti att få kvarbo och blifva bibehållen vid arrendet, måste leda dertill att några större jordförbättringar, såsom genom mergling och dränering, derför kostnaden vore så betydlig att många år erfordrades för att jorden skulle kunna återgälda densamma, icke blefvo vidtagna, utan arrendatorn inskränkte sig till att endast för den tid, han visste sig vara innehafvare af jorden, utaf densamma taga den största möjliga afkastning, utan afseende derpå om jorden vid arrendetidens slut vore fullkomligt utsugen, samt att, till afhjelpande af dessa olägenheter, arrendatorerne borde, såsom förut är nämndt, tillförsäkras optionsrätt till ifrågavarande hegman, i likhet med hvad som nu är bestämdt för s. k. domkyrkohegman.

Vid detta ärendes behandling i Utskottet har motionären förklarad sin mening vara att för akademihemmanens arrendatorer vinna den optionsrätt, som i af-

seende å domkyrkan i Lund tillhöriga hemman är bestämd genom Kongl. Stadgan den 17 November 1859; innehållande 12 § af denna stadga, bland annat, följande: "optionsrätt, d. v. s. rättighet att mot den fastställda maximiafgiften öfvertaga arrendet af ledigt domkyrkohegman, tillkommer siste hemmansinnehafvaren eller, om han död är, hans enka och afkomlingar i rätt nedstigande led, såvida hegmanet blifvit väl häfdadt samt af åboen eller hans slägtingar i rätt upp- eller nedstigande led innehafts under de tio sista arrendeåren."

"Göra flere anmälan om optionsrätt efter affiden åbo, ege hans enka företräde, så länge hon ogift är och af hans afkomlingar den, som närmast honom är. Inom lika led ege den, som äldst är bästa rätt."

"Skulle domkyrkan vid arrendetidens slut behöfva sjelf disponera hegmanet försvinner optionsrätten."

Rörande utarrendering af akademiernas prebendehemman, eller sådana, som omedelbart äro anslagna till lön åt vissa af deras tjenstemän, är uti Kongl. Brefvet den 24 Februari 1860 stadgadt: att då sådant hegman under nytt arrende upplåtes, skall, efter derå verkställd besigtning, utsättas ett minimum hvarunder, och ett maximum, hvaröfver det årliga arrendet, beräknadt i spanmål, hälften råg och hälften korn, ej får gå; hvarvid till grund för bestämmelserna härutinnan bör tagas dels lägenhetens beskaffenhet till omfång och jordmånens bördighet, samt huru afträdande arrendator egendomen häfdadt, dels beloppet af de för andra, någorlunda likartade egendomar i orten utgående arrenden, hvilka med arrendatorns utkomst och egendomens behöriga skötsel anses förenliga; att utarrenderingen skall verkställas medelst auktion inför vederbörande Consistorium Academicum Minus, som derom utfärdar kungörelse, med utsättande deri af de fastställda minimi- och maximibeloppen; att, om vid auktionen flera anbud till maximisumman göras, dem emellan skall skiljas genom anbud af kontant städja att vid tillträdet på en gång erläggas, och hvarför, likasom för arrendevilkorens fullgörande i öfrigt, säkerhet, som af Konsistorium godkännes, bör vid auktionstillfället aflemnas; att, om åter något anbud icke erhålles till det utsatta minimum, bör lägenheten, utan förbehåll af visst minimum eller maximum, genom ny auktion på arrende utbjudas, med åliggande för Consistorium Academicum Minus att pröfva antagligheten af då skeende anbud; samt att genom hvad sålunda blifvit stadgadt icke skedde någon rubbning i den Konsistorium genom ett äldre nådigt Bref den 11 Februari 1824 medgifna rätt att fästa sig vid det anbud, hvilket Konsistorium, med afseende å erbjuden säkerhet för arrendevilkorens uppfyllande eller trygghet för hegmanets ändamålsenliga vård, finner antagligast, äfven om detta anbud ej är det högsta.

Af Consistorii Academici i Upsala förklaring öfver Rikets Ständers Revisorerers anmärkningar vid Upsala universitets räkenskaper för 1854 och 1855 har Utskottet inhemtadt, att jemväl universitetets frälsehegman, hvilka tillföre upplåtits på lifstidsstädja, i den mån de blifva lediga, lika med prebendehemmanen utarrenderas på viss tid.

Då de af motionären anförda skäl icke kunna fränkännas all vigt, men å andra sidan frågan om den rätt, som uti förevarande hänseende bör arrendatorerne tillerkännas, står i nära sammanhang med den allmänna hushållsplan för universiteternas egendomar, som för närvarande följes eller kan prövas vara för framtiden den bästa, hvarjemte äfven flera andra förhållanden, om hvilka Utskottet saknar kännedom, kunna inverka på frågans bedömande, får Utskottet i så måtto till bifall förorda ifrågavarande motion att Utskottet härmed hemställer:

att Riksdagen ville besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes, efter det vederbörande blifvit hörde, taga i öfvervägande huruvida optionsrätt för arrendatorerne af de universiteterna i Upsala och Lund tillhöriga hemman, i närmaste likhet med hvad som uti Kongl. Stadgan den 17 November 1859 är bestämdt för domkyrkans i Lund hemman, kan vara öfverensstämmande med nu gällande hushållsplan för universiteternas fasta egendom samt jemväl i öfrigt må finnas lämplig.

Stockholm den 13 April 1869.

På Utskottets vägnar:

*Alb. Lindhagen.*

---

### *Reservation:*

af Herr *Lindhagen*: "Äfven i den mildare form, Utskottets tillstyrkande af motionen erhållit, kan jag icke instämman deri. För det första vill jag anmärka, att motionen rör ett sådant förvaltningsärende, hvaruti den, hvilken saken angår, kan, om skäl derfor förefinnes, få ändring genom att direkt vända sig till Kongl. Maj:t, hvilket också bäst visar sig deraf, att de nu gällande bestämmelserna om utarrendering af universiteternas prebendehemman tillkommit med föranledande af underdåniga framställningar från åtskilliga arrendatorer, af akademiemman. Innan denna  
enkla

enkla och naturliga väg först blifvit försökt, anser jag det olämpligt att Riksdagen träder emellan såsom målsman för enskilda personers möjliga önskningsar. Men jag kan icke heller dela de åsigtger i sjelfva frågan, hvilka motionären lagt till grund för sin framställning. Han har stödt denna dels derpå att akademiheammans arrendatorer, derigenom att de icke ega någon säkerhet att vid arrendetidens slut få fortfarande sitta kvar vid hemmanen, voro satta uti en ställning, som ej öfverensstämde med våra tidsförhållanden, samt ställde, såsom motionären uttrycker sig, utom lagen, dels ock derpå att föreskriften derom, att hemmanen skulle vid legostämmans slut ånyo utbjudas på arrendeauktion, skulle inverka menligt på hemmanens skötsel. Hvad det första skälet vidkommer, så kan jag ej se annat än att det hvilar på en förvilsele. Arrendatorerna af akademiheമ്മanen hafva ingen annan vare sig på lag eller billighet grundad rätt, än den som arrendekontrakterna innehålla, och de stå följaktligen i detta afseende icke i någon annan eller sämre ställning än hvarje annan arrendator. Vidkommande åter frågan om de nuvarande bestämmelsernas inverkan på hemmanens skötsel, så har motionären sjelf uppgifvit, att akademiheമ്മanen numera utarrenderas på 20 år, och af den i Utskottets Utlåtande omförmälda revisionsberättelse med deraf föranledda yttrande af Upsala universitets Konsistorium vill det synas som skulle detta universitets hemman utarrenderas på en tid af ända till 30 år. En arrendetid äfven af endast 20 år synes tillräckligt lång, för att arrendatorn må kunna tryggt å jorden nedlägga större kostnader; men skulle också en längre arrendetid därför anses behöflig, så kan detta naturligen ej föranleda till annat än bestämmandet af en längre arrendetid, men ingalunda till en sådan skänk åt arrendatorerna, som bifall till motionen skulle hafva till följd och hvarigenom åt dessa skulle i sjelfva verket beredas en ständig besittningsrätt till hemmanen. Det är nemligen klart att rättigheten för universiteterna, att, på grund af vanhäfd eller i anledning af eget behof utaf jorden, fråntaga en arrendator hans hemman vid legostämmans slut, endast skulle blifva en rätt på papperet, enär åtgärden att skilja arrendatorn från hemmanet i verkligheten alltid skulle betraktas såsom ett våld, och konsiderationer för arrendatorn och hans familj ofelbart i de flesta fallen skulle göra sig gällande.

Här måste också en annan sak af synnerlig vikt tagas i betraktande. Motionärens vid förra riksdagen afgifna förslag i samma ämne afsåg allenast hemmanen vid *Lunds* universitet. Förevarande förslag är utsträckt äfven till *Upsala* universitet och ej blott dess prebendehemman, utan *alla* till universitetet hörande hemman. Frågan har härigenom fått en sådan omfattning att hon, genom det stora inflytande, hon lätt kan hafva på förvaltningen och afkastningen af de betydliga, till *Upsala* universitet anslagna Gustavianska godsens, äfven kan utöfva stor inverkan på Statsverkets utgifter, enär Staten måste fylla hvad i universiteternas egna inkomster fattas för utgifternas betäckande. Då härtill kommer, att motionären icke haft några upplysningar att meddela till utredning af rätta förhållandet med förvalt-

ningen af de till Upsala universitet hörande hemman, och Utskottet icke heller på annan väg haft sådana att tillgå, anser jag för min del, att Utskottet borde tillstyrka Kammaren, att, med vidhållande af sitt vid förra riksdagen i enahanda ämne fattade beslut, lemna motionen utan vidare afseende“.

---

### **N:o 36.**

Ank till Riksd. Kansli d. 13 April 1869, kl. 11 f. m.

*Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5,  
med anledning af Herr Sven Nilssons motion (N:o 80),  
om vidtagande af åtgärder för att från Danmark  
utfå åtskilliga der befintliga handlingar och kartor.*

Uti omförmälda motion har Herr *Sven Nilsson* föreslagit, att Riksdagen måtte “hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om vidtagande af åtgärder för utfående från Danmark af der befintliga handlingar och kartor rörande provinser, som förr tillhört detta rike, för att inom landet på lämpliga ställen, helst i de provinser dokumenterna angå, förvaras och allmänheten tillhandahållas“; och har motionären till stöd härför anfört: att i Köpenhamn funnos, såsom allmänt känt vore, en mängd handlingar, deribland äfven kartor, som angingo från Danmark till Sverige afträdda landskap; att, på derom af Kongl. Maj:t meddeladt uppdrag under åren 1845 och 1846 uppgjorts förteckning öfver 7,545 särskilda i Kongl. Danska geheimarkivet förvarade handlingar, som röra landskapen Skåne, Halland, Blekinge, Gotland, Bohuslän och Jemtland; att det vore uppenbart, att dessa dyrbara handlingar och hvad mera sådant som funnes i Danmark rörande fordna Danska men nu Svenska landskap, vore af stor vigt ej endast för rättsförhållandena i berörda landskap, utan ock för deras historia och minnen, hvaremot dessa handlingar numera hade ett ganska ringa, om ens något värde för Danmark; att genom edsfördragen i Roskilde den 26 Februari 1658 och Köpenhamn den 27 Maj 1660, då Danmark till